DUKLA

PEKLO NA ZEMI

ANDREJ VARGA

DUKLA

PEKLO NA ZEMI

ANDREJ VARGA

Dukla – Peklo na zemi
Andrej Varga

© Andrej Varga, 2026
v spolupráci s Publico.sk

Prvé vydanie
Redakcia: Kamila Pribišová
Jazyková korektúra: Dominika Jelínková
Obálka a grafická úprava: Miroslav Kulich

ISBN (brož. väzba) 978-80-570-8493-8
ISBN (EPUB) 978-80-570-8495-2
ISBN (MOBI) 978-80-570-8496-9
ISBN (PDF) 978-80-570-8494-5
ISBN (audio) 978-80-570-8625-3

PREDSLOV

Milý čitateľ/milá čitateľka,
túto knihu držíš v rukách v slovenskom jazyku po prvý raz. Je to pre mňa zvláštny pocit – roky píšem po nemecky, kde som si vybudoval svoje publikum, kde som vydal svoje prvé príbehy. Slovenčina je však jazyk, v ktorom myslím, v ktorom niekedy až pohansky hreším, v ktorom mlčím, keď neviem nájsť slová. Je to jazyk môjho kmeňa. Rozhodol som sa preto, že tento príbeh si zaslúži viac než len preklad.

Zaslúži si návrat domov.

Pôvodná nemecká verzia bola napísaná pre trh, ktorý ma už pozná. Pre ľudí, ktorí ma čítajú od mojej prvej knihy. No keď som sa pustil do slovenskej verzie, uvedomil som si, že nechcem len kopírovať a preložiť text. Chcel som príbeh rozšíriť, prehĺbiť, prispôsobiť našej krajine. Chcel som, aby slovenský čitateľ cítil, že tento príbeh patrí len jemu.

Bitka o Dukliansky priesmyk je udalosť, ktorá vyryla do našej histórie brázdu. Krvavú, tvrdú, neúprosnú. Napriek tomu o nej stále vieme menej, než by sme mali. Mýty, propaganda, polopravdy – to všetko prekrylo osudy obyčajných vojakov, ktorí tam položili život za slobodu našej krajiny. Preto som sa rozhodol poskladať si z úlomkov faktov vlastnú legendu. Nie preto, aby som nahradil históriu, ale aby som jej dal hlas, ktorý sa nestratí v šume.

Tento príbeh venujem každému človeku, ktorý v Priesmyku smrti zahynul. Každému, kto tam bojoval, trpel, zmizol v hmle a už sa nevrátil.

Moje poďakovanie patrí Romanovi Plencnerovi za jeho profesionálny komentár i Kam Pribišovej, ktorá knižku editovala a poskytla mi veľa dobrých rád. Ďalej Jillovi, môjmu nemecké-

mu vydavateľovi, ktorý ma kedysi objavil a dodnes ma podporuje v tom, aby som písal príbehy, ktoré naháňajú strach. Vďaka patrí i môjmu otcovi Floriánovi za cenné rady týkajúce sa vojenskej taktiky a dobovej vojenskej techniky a mojej manželke Evelin za všetku jej lásku a trpezlivosť.

Toto dielo je fikcia. Ale jeho srdce bije z pravdy.

Prajem vám príjemné a ničím nerušené čítanie.

KAPITOLA 1.

Alle Wege führen in die Karpaten (Všetky cesty vedú do Karpát)

28. august 1944

Vlak sa blíži k stanici Nitra. Prenikavo píska, letí okolo nástupišťa a za sebou necháva dlhý pás dymu. Vo vagónoch je natlačená rota horských strelcov z Bad Reichenhallu. Muži, výstroj, munícia, dva protiletecké kanóny. Všetko sa trasie v rytme kolies.

Hauptmann Maximilian Thaler sedí pri okne, pohľadom lipne na vrchu Zobor, ktorého ostrý štít halí hmla. *Skurvené Slovensko… všetci tu skapeme*, prebehne mu hlavou. Vstane a pomaly prechádza vagónom, ešte raz si kontroluje mužstvo. Čaká ich dlhá cesta do Karpát, priamo do horiacich bojov východného frontu.

Nálada je ťažká. Z pôvodnej brigády zostalo sotva dvesto chlapov. Boje proti partizánom vo Francúzsku, v Juhoslávii aj Rumunsku ich zrazili na kolená. Vagóny sú preplnené nováčikmi i veteránmi, ktorí už videli všetko. Mlčky sedia, fajčia, niektorí spia, iní píšu listy domov. Všetci tušia, že ak sa z Tirolska presúvajú na Slovensko, nič dobré ich tam nečaká.

Hauptmann si uvedomuje, že Tretej ríši dochádza všetko – muži, zbrane aj palivo. Ešte ani nestihli doplniť straty a už ich ženú do ďalšej akcie. Jasný signál, že situácia sa rúca. Propagande už neveria ani tí, čo ju hlásajú.

Z myšlienok ho vytrhne formálny hlas. *„Herr Hauptmann!“*

Otočí sa. Za ním stojí vojak Jochen Engel, jeden z mála nováčikov. *„Engel. Čo je?“* spýta sa a na tvári sa mu mihne slabý úsmev.

„Kam vlastne ideme, Herr Hauptmann?“

Maximilian si upraví čapicu, nakloní sa k nemu a s hranou vážnosťou zašepká: *„Tajná informácia… ale vraj na front.“*

Vagónom sa ozve tichý smiech. Engel stuhne a radšej sa zadíva z okna.

Pokračuje ďalej až k dverám na konci vagóna. Vyjde na otvorenú plošinu ďalšieho vozňa. Svieži vietor mu okamžite fúkne do tváre a preberie zmysly, akoby ho niekto oblial studenou vodou. Okolo neho sa mihajú malebné slovenské lesy, zelené stromy splývajú do jednej rozmazanej kulisy.

Na oboch stranách vozňa stoja protiletecké kanóny, ich posádky za provizórnou stenou z vriec s pieskom. Muži sa rozprávajú tlmenými hlasmi, no keď ho zaregistrujú, stuhnú a vystrú sa do pozoru.

„Pohov, chlapi,“ mávne rukou, aby ich uvoľnil.

Pri štvorhlavňovom kanóne stojí propagandista SS Horst Köhler a opiera sa oň. On jediný ešte stále verí vodcovým rečiam o zázračných zbraniach a o tom, ako vyženú Rusov až za Moskvu. Thaler ho neznáša, ale v boji je spoľahlivý. A to sa počíta.

Köhler okamžite vystrelí pravicu do vzduchu a usmeje sa. *„Herr Hauptmann! Som rád, že vás vidím!“*

„Škoda, že nemôžem povedať to isté, Horst,“ odsekne Thaler. Všimne si, že všetci držia šálky kávy.

Esesák jeho poznámku ignoruje. *„Už sa isto neviete dočkať, kedy nakopeme Ivanov do zadku a vyprášime ich až za Ural!“*

Thaler si gestom vypýta kávu. Jeden z vojakov mu okamžite prinesie šálku a naleje. Köhler medzitým vášnivo melie ďalej – o preskupovaní, o poslednom údere, o zázračných zbraniach. Trvá to štyri minúty a nikto nevie, komu to vlastne hovorí.

Keď konečne stíchne, Maximilian sa naňho pozrie ponad okraj šálky. *„Viete, Köhler, aký je rozdiel medzi touto kávou a vaším názorom?“*

„Netuším, Herr Hauptmann!“

„Túto kávu som si vypýtal.“

Posádka sa zachechce. Köhlerovi povädne úsmev, no aj on sa napokon krátko zasmeje. Thaler mu kývne, poďakuje za kávu a vráti sa do svojho vozňa.

Keď sa usadí, vytiahne papier a pero. Začne písať list manželke.

V Nemecku nebol takmer rok. Poslednú dovolenku prepil v rumunskej krčme. Jeho žena a deti zahynuli pri nálete na Berlín. Listy im píše už len zo zvyku. Tichý rituál, ktorý mu pomáha udržať si zdravý rozum.

Pero sa zastaví. Chvíľu len sedí a pozerá na popísaný papier. Potom list zloží a schová do vrecka.

Okolo jedenástej večer vlak spomalí pred stanicou Svidník. Cesta trvala takmer sedemnásť hodín. Na viacerých úsekoch trate museli dať prednosť urgentným transportom a dvakrát stáli na doplnenie uhlia a vody. Keď sa súprava s kovovým zaškrípaním zastaví, mužstvo zoskočí z vagónov a zoradí sa na tmavom nástupišti.

Vzduch je chladný, smrdí dymom z lokomotívy a mokrým drevom.

Thaler sa počas jazdy stihol prezliecť do poľnej uniformy, no nervozita v ňom rastie. Podľa rozkazu ich mal na stanici čakať spojovací dôstojník a uviesť ich pod velenie Oberstleutnanta Floriana Spitzera. Namiesto toho tu postáva len pupkatý výpravca v zašpinenom kabáte, ktorý si ich prezerá so strachom v očiach.

Hauptmann sa k nemu vydá rezkým krokom. *„Wo ist die hiesige Garnison?“* vyštekne, no výpravca len nechápavo pokrčí plecami. Zjavne nerozumie ani slovo. Thaler sa pokúsi o improvizovanú znakovú reč, no márne.

Muž len vystrašene opakuje: *„Nerozumiem… nerozumiem…“*

Jeho sánka sa napína. Mužstvo stojí pripravené, zbrane na pleciach, a on nemá žiadne informácie. Situácia sa mu absolútne nepozdáva.

V tej chvíli sa neďaleko ozve rachot motora. Z tmy sa vyrúti motocykel Wehrmachtu, prudko zabrzdí pri nástupišti a jazdec zoskočí ešte skôr, než sa stroj úplne zastaví. Rýchlo sa rozhliadne.

„Kde nájdem Hauptmanna Thalera?“ zakričí nemecky na skupinu vojakov.

Maximilian zachytí svoje meno a okamžite mu ide rýchlym krokom oproti.

Výraz tváre kuriéra neveští nič dobré – je bledý, spotený, oči má rozšírené. Salutuje. Maximilian len máva rukou.

„Kašlite na formality, človeče. Čo sa to tu deje? Čo je to tu za bordel?“

Vojak prehltne a zadíva sa priamo pred seba. *„Herr Hauptmann… dorazil rozkaz z Berlína. Bol vydaný rozkaz obsadiť Slovensko. Zjavne sa chystá povstanie. Prosím, nasledujte ma so svojimi mužmi do kasární.“*

Na okamih zavládne ticho. Trvá mu pár sekúnd, kým informáciu spracuje. Potom si pomaly vytiahne cigaretu, zapáli ju a niekoľkokrát si hlboko potiahne. Dym mu na chvíľu vyčistí hlavu. Keď odhodí ohorok, už je opäť veliteľom.

Prejde k svojim mužom, jeho hlas reže do tmy: *„Vpravó bok! Poklusom – marš!“*

Dve stovky chlapov ovešaných zbraňami, dva nákladiaky naložené muníciou a proviantom, dvojica protileteckých kanónov – celá jednotka sa dáva do pohybu. Kov cinká, čižmy dunia po ceste. Valia sa Svidníkom ako smrtonosný had.

Keď sa vzdialia, výpravca si potichu odfrkne a zamrmle si popod nos: *„Skurvení nacisti…“*

Pred polnocou vchádza do kasární. Budova už zažila lepšie časy. Ošarpaná omietka a vyčnievajúce tehly jej na prívetivosti nepridávajú. Vnútro je však živým úľom. Nervózne sa tu pohybujú kuriéri, vojaci, gardisti, prísni dôstojníci i civilní úradníci. Vo vzduchu cítiť zatuchlinu a pot miešajúci sa s cigaretovým dymom.

Vojak stojaci pri dverách ho nasmeruje ku kancelárii Oberstleutnanta Floriana Spitzera. Kancelária je na prvom poschodí.

Thaler krátko zaklope a čaká.

„Vstúpte!“

Otvára dvere. V malej špinavej kancelárii sa spoza stola vystiera tridsiatnik s ostrým nosom a okuliarmi. Za ním na stene visí ošarpaná fotka prezidenta Tisa, vedľa obraz Adolfa Hitlera. Okno je otvorené dokorán.

„Vitajte, pán Hauptmann. Sieg Heil! Prosím, posaďte sa. Mám veľmi veľa práce a málo času,“ víta ho chladne jeho nový nadriadený. Má silný prízvuk, nemčina zjavne nie je jeho rodnou rečou. Ukazuje na drevenú stolicu oproti stolu.

Maximilian má chuť akurát tak padnúť do postele. *„Ďakujem, Herr Oberstleutnant!“* odpovie však a pomaly klesne na stoličku.

Spitzer odloží dokumenty a premeriava si veliteľa horských strelcov. *„Dáte si pohár vína alebo niečo silnejšie?“*

„Ďakujem, ale mojím cieľom je dostať sa čo najrýchlejšie do postele. Ocenil by som, keby sme čo najrýchlejšie prešli k veci,“ povie Thaler a odloží si na stôl helmu.

Florian jeho helmu na stole pozoruje zamračeným pohľadom. Thaler rýchlo pochopí a s trápnym úsmevom si ju položí na stehná.

„Prejdime k veci, ako som už spomínal, tiež uvítam, ak toto sedenie uzavrieme čo najrýchlejšie. Dúfam, že vám nemusím vysvetľovať, aká situácia nastala. Dnes v Martine prepadli partizánske jednotky vlak. Odzbrojili a zastrelili dvadsaťdva dôstojníkov Wehrmachtu. Tento útok je otvoreným aktom nepriateľstva voči našim nemeckým

spojencom. Konečné víťazstvo je na dosah a je našou svätou povinnosťou zadržať Stalinove vojská práve tu, v Duklianskom priesmyku. Ako už možno viete, zradcovia rasy sa dostali aj do našich radov a práve v tejto rozhodujúcej chvíli sa pokúšajú vyvolať povstanie. My ho však potlačíme!"

Spitzerov hlas naberá na sile. Thaler len prikyvuje a v hlave mu prebleskne, že tento človek si bude dokonale rozumieť s Köhlerom.

„Samotný vodca dnes vydal rozkaz obsadiť Slovensko. Wehrmacht a SS sem presúvajú všetky dostupné sily z Rakúska, z Protektorátu Čechy a Morava i z Maďarska. Poradia si s povstalcami, zatiaľ čo my sa postaráme o ruskú pliagu tlačiacu sa cez Karpaty. V tomto teréne si Rusi na našej obrane vylámu zuby. Je to naša jedinečná šanca zapísať sa do novej epochy dejín, Hauptmann Thaler!"

Hovorí čoraz zanietenejšie a pri posledných slovách sa prudko dvihne zo stoličky.

Dobrotivý Bože, toto som naozaj potreboval po nekonečnom trmácaní sa vlakom. Idiota, čo sa hrá na Goebbelsa, pomyslí si a pripravuje sa na divadelné predstavenie.

Niekto zaklope. Krátko, tvrdo, nečakane. Spitzerovi na okamih zmrzne výraz, no hneď sa spamätá a nasadí si svoju dôležitú masku.

„Vstúpte!"

Dvere sa pomaly otvoria. Maximilian sa obzrie a v momente stuhne.

Vo dverách stojí Hauptsturmführer SS Horst Köhler – propagandista, lovec zradcov a muž, ktorého meno sa po chodbách štábu šíri ako studený prievan. Kožený kabát mu šuští pri každom kroku, na prilbe sa leskne strieborný Totenkopf, symbol smrti. Pod pazuchou drží spis.

Jeho ústa, ktoré hlásajú do sveta víziu konečného víťazstva, sa usmievajú, no jeho oči… sú ako dve chladné čepele zabodnuté do Oberstleutnanta. A to nikdy neznamená nič dobré.

„Heil Hitler, meine lieben Herren!" vystrelí pravicu presne podľa predpisu a bez dovolenia prekročí prah. Dvere za sebou zatvorí lakťom, akoby bol v miestnosti pánom on.

Spitzerovi to viditeľne prekáža, no neodváži sa povedať ani slovo. Ticho vstane a salutuje.

„Chápem, že máte brífing pred operáciou," prehodí Köhler ľahkým tónom, *„no dovoľte mi pridať svojich pár uhlíkov do pahreby."* Zasmeje sa sám pre seba, akoby práve povedal brilantný vtip. Potom teatrálne rozhodí rukami. *„Ach, ale kde sú moje spôsoby? Hauptsturmführer Horst Köhler, k vašim službám."*

Florian stojí za stolom ako prikovaný a premeriava si nového hosťa. Vysoký, dokonale upravený, uniforma bez jedinej chybičky. Na ramene mu visí samopal MP 40, za opaskom granát. Stelesnenie ducha SS – chladný, disciplinovaný a smrteľný.

„Ešte raz sa ospravedlňujem za tento malý prepad," pokračuje Köhler sladkým hlasom, ktorý však nezakrýva ostrie v jeho slovách. *„Nebudem vás zdržiavať. Ale navrhujem, aby ste si sadli, Herr Oberstleutnant."* Je to formulované ako prosba, no tón je rozkazovací. Spitzer si okamžite sadá.

Thaler už vidí, že z nečakaného hosťa pustil do gatí a show preberá Horst. Pohodlne sa usadí a usmieva sa, predstavenie sa môže začať.

Položí si helmu na parapet, otvorí spis a zamračí sa do papierov. Po chvíli nájde, čo hľadal, a opäť sa usmeje tým svojím nepríjemným úsmevom.

„Dostal som správu, že ste mimoriadne efektívny pri likvidácii Židov, kolaborantov a partizánov," začne tónom, akoby čítal zo zoznamu zásluh. *„Keď som sa dozvedel, že Herr Thaler so svojou rotou bude prevelený pod vaše velenie, trochu som si vás preklepol.*

Preto som tu. Chcem si len ujasniť pár… nezrovnalostí. Ale musím vás pochváliť za oddanosť pri plnení rozkazov.“

Florian sa narovná, akoby mu niekto nalial novú dávku odvahy. *„Ďakujem, Herr Hauptsturmführer. S podporou roty Gebirgsjägerov to bude oveľa jednoduchšie. Robím len to, čo sa od nás očakáva.“*

Köhler si ho premeriava. Vidí v ňom rovnaký fanatizmus, ktorý sám prechováva. Plniť rozkazy bez ohľadu na situáciu.

„Naše jednotky potrebujú mužov, ako ste vy,“ povie ticho. *„Ale vernosť nie je len otázkou nasadenia na bojisku. Vernosť je hĺbka viery v ideály, ktoré zastávame.“*

Spitzer sa usmeje, presvedčený, že rozhovor naberá priaznivý smer. *„Presne tak. Absolútna oddanosť. Bojujeme ako levy, nemilosrdne. Tak si to táto vojna vyžaduje. Je to obeť, ktorú Vaterlandu radi prinesieme.“*

Jeho úsmev sa vytratí. *„Naozaj? A čo vaša rodina, Herr Oberstleutnant?“*

Dôstojník za stolom stuhne.

„Viete, dnes nestačí byť len dobrým vojakom. Musíme byť aj príkladom rasovej čistoty a ideologickej vernosti. A niektorí ľudia na štábe… si kladú otázky.“

„Nezmysel, Herr Hauptsturmführer! Moja rasová čistota aj vernosť sú nepopierateľné!“ vyhŕkne.

Köhler sa nakloní dopredu. *„Možno. Ale podľa mojich informácií ste len Volksdeutscher. A to je riziko – najmä ak máte veliť elite národa, ktorou rota Gebirgsjägerov nepochybne je.“*

Florian zbledne ešte viac.

„Navyše,“ pokračuje Horst pomaly, *„váš brat Ján Spitzer, veliteľ žandárov v židovskom tábore v Nových Zámkoch, včera odmietol potlačiť vzburu väzňov. Vďaka nemu ušlo tisícpäťsto zajatcov. Bol zadržaný a priznal sa k spolupráci s povstalcami. Takže… ani vaša vernosť už nie je taká bezchybná, však?“*

Oberstleutnant vyzerá, akoby ho niekto prebodol bajonetom, no odmieta sa poddať. *„Moje zásluhy vždy dokazovali, že som verný a efektívny!“*

„To nik nespochybňuje,“ povie Köhler a chladne sa usmeje. Zavrie spis, obíde stôl a položí ruku na jeho rameno. Je to gesto, ktoré má pôsobiť priateľsky, no je v ňom čistá hrozba.

„Nestačí byť efektívny. To nič neznamená, ak nemáte dôveru… disponujem autoritou zbaviť vás velenia… alebo vás nechať obesiť. Ste však jediný dôstojník, ktorý pozná miestnu situáciu. Preto vás najskôr budem pozorovať a až potom odošlem hodnotenie do Bratislavy. Pevne verím, že sa vyznamenáte.“

„Nesklamem vás, Herr Köhler!“ vyletí zo Spitzera.

„Tým som si istý.“ Povie a ešte raz ho potľapká po ramene. Vezme si svoju helmu. *„Nebudem vás zdržiavať. Určite sa potrebujete oboznámiť so situáciou na bojisku.“*

Chytí kľučku, no ešte sa otočí.

„Hauptmann Thaler sa odteraz bude riadiť Auftragstaktik. Bude s vami spolupracovať, ale v boji nebude podliehať vašim rozkazom. A ešte jedna vec, Herr Spitzer… cestou na front si spravíme malé zastávky. Bude to príležitosť overiť si vašu vernosť. Sieg Heil.“

Dvere za ním ticho zaklapnú.

Maximilian sleduje vyblednutého Oberstleutnanta. Bez slova prejde k mape obranných pozícií. Začne hovoriť vecne, pokojne, aby prelomil trápne ticho a pomohol Spitzerovi spamätať sa. O polhodinu už odchádza spať.

KAPITOLA 2.

Vareko avel k'amende
(Niekto k nám ide)

29. august 1944

Agáta Mertlová si navlieka kožuch a pevne ho uťahuje opaskom, akoby sa ním chcela zviazať dokopy. Studený ranný vietor, ktorý sa preháňa cez tábor, nie je tým, čo ju mrazí. To robí hlad a nervozita, ktorá jej sedí na hrudi ako kameň.

V odľahlej doline stoja tri maringotky. Sú bez koní. Zjedli ich, keď bolo najhoršie. Vozy zamaskovali v tieni stromov kúsok od starej zabudnutej vozovej cesty. Kedysi tadeto viedla ako úzka jazva v lese. Teraz je všetko tiché. Len suchý únavný kašeľ starej mamy sa občas ozve z jednej z maringotiek. Babka Izaya je ešte zalezená v posteli a Agátina dcéra Zarka spí vedľa nej. Je schúlená pod ošúchanou dekou, ktorú kedysi mali doma… doma s Markom.

Marko.

Agáta privrie oči a nechá ho vstúpiť do svojich myšlienok.

Len to meno jej stačí, aby sa jej v hrudi niečo zlomilo. Zavrie oči a vidí ho – nie ako spomienku, ale ako ranu, ktorá sa nezahojila. Vidí jeho tvár tak jasne, akoby stál pred ňou. Mladý, čistý, s úsmevom, ktorý vedel rozohnať aj tie najtemnejšie dni. Keď sa na ňu pozrel prvýkrát, bolo v tom všetko: láska, nádej, budúcnosť. A ona tomu verila. Verila, že ich čaká život plný lásky, ktorý si spolu vybudujú.

Vidí ich svadbu. Jeho ruky, jeho pohľad, keď držal Zarku prvýkrát. Jeho hlas, keď jej šepkal, že všetko bude dobré, aj keď svet okolo nich začal temnieť. A potom… ten posledný obraz, ktorý jej roztrhol dušu.

Jeho telo. Zohavené. Pohodené na dlažbe ružomberského námestia ako kus mäsa.

Pamätá si, ako kričala. Ako ju museli držať, keď sa vrhala na gardistov, čo ho dobili na smrť. Nie preto, že by Marko niečo spravil. On by nikdy neurobil nič hlúpe. Vedel, aká je doba. Vedel, čo si môže dovoliť. Zabili ho len preto, že bol Cigán. A na to podľa ich zvráteného presvedčenia neexistovalo žiadne ospravedlnenie.

Spravodlivosť? Žiadna. Len prázdne námestie, jej krik, ktorý nikoho nezaujímal, a krv, ktorá sa vpila do škár v dlažbe, akoby to bola voda.

Pritlačí si dlaň na ústa, aby nezakričala. Slzy ju pália, ale nedovolí im vyjsť. Nie teraz. Nie tu. Musí žiť. Musí živiť Zarku. Musí prežiť, aj keď polovica jej duše ostala ležať na tom prekliatom námestí v Ružomberku.

Stisne pery, prudko sa nadýchne a ešte raz potlačí slzy. Teraz musí konať. Treba vyraziť za Jurajom Lavkom – jedným z posledných sedliakov, ktorí sa ešte neštítia obchodovať s Cigánmi. Prekliate Slovensko. Nech už prídu Rusi a skončí sa toto peklo.

Zbalí kožušiny, zviaže ich lanom, aby sa dali niesť. V tábore už nemajú nič. Zásoby od Lavka ich udržia pri živote aspoň pár týždňov.

Vyráža rýchlym krokom, aby bola v dedine ešte pred svitaním. Oči jej neustále lietajú po okolí. Les je v týchto časoch plný tieňov, ktoré môžu patriť komukoľvek. Partizánom, Nemcom, gardistom, hladným psom. Pred pár dňami počula streľbu v diaľke. Nemci prechádzajú oblasťou pravidelne. Oheň si v tábore trúfajú rozložiť už len v noci a aj to len na chvíľu.

Po polhodine ľahkého poklusu sa dostane k okraju lesa. Na okraji dediny stojí dom – tichý, nenápadný –, tam býva jej spojenec. Agáta sa prikradne zo strany lesa, preskočí plot, prebehne záhradou a zaklope na okenicu dohodnutým signálom.

Okno sa potichu otvorí. Objaví sa Jurajova tvár. Bez slova jej podá ruku a vtiahne ju dnu.

„Tam na stole máš všetko pripravené," hovorí sedliak a venuje sa rozbaľovaniu kopy kožušín.

Je to nevýhodný obchod, ale momentálne od neho závisí prežitie ich malého tábora. Ostatní Rómovia, Židia a iné menšiny už sedia vo vyhladzovacom tábore v Poľsku. Sú lovná zver a tá nemá na výber.

Rýchlo začne nakladať potraviny do batohu. Dva veľké chleby a niekoľko konzerv zmizne v jeho útrobách, ale zastaví ju rev motorov rozliehajúci sa tichom na svitaní.

Bleskurýchle prestáva nakladať batoh a skokom mizne v okne. Dopadá do záhrady a rovno prechádza do behu. Mizne v lese vo chvíli, keď do dediny vstupujú Nemci.

Dva obrnené vozy Sd Kfz 222 sa rútia vpred ako kovové zvieratá a za nimi sa do dediny valí kolóna nákladiakov a transportérov plných vojakov. Motorový rev sa odráža od drevených chalúp a mieša sa s ranným chladom. Lavko prudko zatvára okno, akoby tým dokázal zastaviť skazu, ktorá prichádza.

Agáta sa skrčí v tieni lesa medzi papradie. Srdce jej búši tak silno, že má pocit, že ju prezradí. Neodváži sa ani dýchať. *Možno len niekoho hľadajú a potom odídu. Možno…*

Vojaci zoskakujú z nákladiakov ako roj kobyliek. Rozbiehajú sa k domom. Dvere sa otvárajú pod údermi pažieb, ženy kričia, deti plačú. Dedina sa mení na pascu. Z obrneného transportéra vystupujú Thaler, Spitzer a Köhler. Ten posledný kráča pomaly, akoby si vychutnával každý krok. Na tvári má široký úsmev.

Florian cíti Köhlerov pohľad na svojom chrbte ako nôž. Vie, že jedna chyba môže znamenať koniec. Tvár má kamennú, v ruke zviera mapu so zoznamom dedín a menami, ktoré mu dal Hauptsturmführer. Tri mená obcí sú prečiarknuté. Dve nie. Pri dedine Kapišová je zapísaná poznámka: *Juraj Lavko: obchoduje s partizánmi, kožušiny predáva na čiernom trhu.*

V strede dediny už zhromažďujú ženy, deti a starcov. Mladí muži sú preč. Na fronte alebo v lese. Všetci stoja v kruhu zamračených vojakov, ktorí na nich mieria. Spitzer prebehne pohľadom po tvárach. Strach, zúfalstvo, bezmocnosť. Jeho pohľad sa zastaví.

Z domu kúsok od neho vychádza z dverí statný muž s hustou bradou. Zastaví vo dverách. Juraj Lavko.

„Hľadám muža menom Juraj Lavko,“ povie Florian tvrdo po slovensky. Lavko ani nemrkne. Len sa mu v očiach zapáli tichý vzdor.

Oberstleutnant rýchlo kývne rukou. Dvaja vojaci okamžite namieria pušky na sedliaka.

„Porozprávame sa vo vnútri,“ precedí dôstojník a s vojakmi ho tlačí do domu.

Vnútri ich čaká hotový prípad: na stole kopa zásob, na zemi rozviazaný balík kožušín. V rohu pri kachliach stojí Lavkova žena, bledá ako stena, a dve deti, ktoré sa jej vydesene držia za sukňu. Nechápu, ale cítia, že sa deje niečo zlé.

Oberstleutnant si zloží helmu, položí ju vedľa zásob a pomaly si prezerá miestnosť. *„Vidím, že ste nám prichystali malé občerstvenie, pán Lavko. To je od vás veľmi milé,“* povie sladkým hlasom, ktorý je horší než krik. *„Juraj,“* pokračuje, *„máme svedkov, ktorí potvrdili, že dodávaš potraviny partizánom. Ak mi hneď teraz povieš, kde sa skrývajú, tak sa tebe a tvojej rodine nič nestane.“*

Lavko mlčí. Pery má stisnuté, oči blúdia po miestnosti, akoby hľadal únikovú cestu, ktorá neexistuje.

Spitzer prejde od stola a nakloní sa k nemu. Hlas mu tvrdne. *„Možno bude jednoduchšie, keď ti poviem, čo sa stane, ak mi neodpovieš. Tvoju ženu nechám znásilňovať, až kým nevydýchne naposledy. Tvoje deti sa budú celý čas pozerať. Rovnako ako ty.“*

Lavkova žena stiahne deti bližšie k sebe. Chlapec sa rozplače. Lavko sa nadýchne, no nič nepovie. Nastáva chvíľka ticha.

„Takže to bude asi náhoda, že tu máš zásoby a kožušiny, však?“ Kývne vojakom.

Jeden z nich mu vrazí pažbu pušky do tváre. Lavko sa zatočí a spadne tvárou na zem. Žena kričí, deti plačú. Juraj sa pokúsi zodvihnúť, ale ťažká nemecká čižma ho pritlačí k podlahe. Studená hlaveň pušky sa mu oprie o zátylok.

Do domu vchádzajú ďalší traja vojaci. Florian sa k nim otáča s úsmevom. *„Zdá sa, páni, že dnes si tu zatancujeme. Pán Lavko sa rozhodol obetovať seba aj svoju rodinu za hŕstku boľševikov.“*

„Všetko vám poviem… prosím… neubližujte mojej rodine…“ vyjde zo sedliaka trasľavým hlasom.

Kývne vojakom znova, čižma i hlaveň miznú. Naznačí mu rukou, aby sa postavil. *„Kde sú partizáni? Ako často sem chodia? Čo im dávaš? Koľko ich je?“*

Lavko sa trasie, krv mu steká z nosa na bradu. *„Raz za týždeň… niekedy častejšie. Nie sú to partizáni, sú to Cigáni v lese… jedna veľká rodina. Berú jedlo… dávajú kožušiny… Nechcel som s nimi obchodovať, vyhrážali sa mi. Chceli ma zabiť, ak to neurobím.“*

Spitzer k nemu pristúpi a prepáli ho pohľadom. *„Myslíš si, že som úplný hlupák? Prehľadajte dom.“*

Vojaci sa rozbehnú a začínajú prehľadávať príbytok. Jeden z nich o chvíľu prinesie tučný zväzok bankoviek. Spitzer ich vezme a pomaly si ich prelistuje. Zdvihne pohľad k Lavkovi a znova sa usmeje.

„Celkom pekná sumička. Slušne si si namastil vačky, čo? Vieš, aký je trest za pomoc nepriateľovi? Ten, kto pomáha partizánom, pomáha nepriateľom Ríše. Taký človek si nezaslúži žiť.“

Otočí sa k vojakom. *„Berte ich všetkých na námestie.“*

Jurajov krik a protest sa stratí v hluku, jeho i rodinu ťahajú von. Bankovky miznú vo vačku Florianovho kabáta.

Vonku už zhromaždili celú dedinu. Gardisti a horskí strelci ich držia v kruhu. Vzduch je ťažký, napätý, akoby sa dedina sama bála nadýchnuť. Všade počuť nárek žien a detí.

Agáta to všetko sleduje z tieňa lesa, neschopná pohnúť sa.

Köhler a Thaler stoja pri obrnenom transportéri a fajčia. Cigaretový dym sa mieša s chladným ranným vzduchom. Maximilian sa snaží nedívať na zhromaždených dedinčanov. Vie, že ak sa im pozrie do očí, uvidí v nich niečo, čo si bude niesť celý život. Horst, naopak, pôsobí, akoby bol na jarmoku. Usmieva sa, spokojný, že má miesto v prvom rade.

Ich pozornosť upúta skupina vojakov, ktorí vedú Lavka von z drevenice – jeho tvár je rozbitá, čerstvá krv z nosa mu zalieva ústa i bradu. Za nimi pomaly kráča Spitzer. Jeho tvár je prázdna, bez emócie, akoby sa v ňom niečo vyplo. V ruke stále drží mapu, v hlave jedinú myšlienku: nesklamať Köhlera.

Rozhliadne sa po dedine. Vzduch naplnili šepoty, plač a modlitby. Jeho pohľad sa zastaví na drevenom kostole na konci maléh o námestia. Starý, suchý, postavený z hrubých trámov. Ideálny.

Zdvihne ruku a zreve: *„Pozatvárajte ich dnu! Všetkých! Nech nik neostane vonku!“*

Vojaci sa rozbehnú splniť rozkaz. Ženy kričia, deti plačú, starci nadávajú a snažia sa držať krok. Niektorí padajú na kolená, prosia, ale nič nepomáha. Všetkých tlačia do chrámu. Lavko sa nechá ťahať ako človek, ktorý už pochopil, že jeho život sa skončil.

Kostol sa plní telami, nárekom a strachom. Dvere sa zatvárajú s dutým buchnutím, ktoré znie ako rozsudok.

Kľúč sa v zámke otočí s kovovým cvaknutím, ktoré prejde až do kostí každého vo vnútri.

„Benzín!" zavelí Spitzer.

Gardisti sa rozbehnú. Niektorí s výrazom znechutenia, iní s prázdnym pohľadom. Berú kanistre a oblievajú schody, steny, okenné rámy. Vzduch sa naplní ostrým zápachom paliva. Z kostola sa ozýva stále silnejšie kvílenie, plač, modlitby a zúfalé búchanie na dvere.

Agáta od tej scény nevie odtrhnúť pohľad. Ruky sa jej trasú, zatína päste až sa jej nechty zarezávajú do dlaní. Má pocit, že ak sa pohne, zomrie s nimi.

Spitzer stojí pred kostolom. Jeden z gardistov mu podáva palicu omotanú handrou. Zapáli ju. Plameň sa rozhorí, tancuje, akoby sa tešil.

Otočí sa a hľadá Köhlera pohľadom. Musí byť svedkom, že je tvrdý, nekompromisný, oddaný. Musí vidieť, že sa nebojí urobiť špinavú prácu sám.

Ich pohľady sa stretnú a on hodí horiacu fakľu na schody.

Plamene vyletia do výšky ako hladné zvieratá. Drevo okamžite vzbĺkne. Oheň sa šíri rýchlo, akoby celé roky čakal na túto chvíľu.

Z kostola sa ozýva krik, ktorý sa nedá opísať. Nie je to ľudský zvuk. Je to zvuk čistej pekelnej hrôzy.

Niekoľko vojakov odvracia zrak. Dvaja sa otočia a zvracajú do blata. Gardisti sa tvária tvrdšie, ale aj im sa trasú ruky.

Najhorší je zápach. Nie dym. Zápach horiacich žien, starcov a detí. Je to niečo, čo sa nedá zabudnúť. Krik z útrob inferna rýchlo utícha.

Köhler si pomaly vytiahne notes a zapisuje si mená tých, ktorí zvracali. Jeho tvár je pokojná, akoby zapisoval inventár v sklade.

Thaler sleduje požiar. Vie, že toto je moment, ktorý sa mu vryje do mysli navždy. Že tento deň, tú scénu i ten smrad bude nosiť navždy so sebou vypálené do pamäti.

Koniec ukážky